

แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก

Guidelines for Internal Supervision in Educational Institution Under the Phitsanulok Provincial Administrative Organization

สถาพร สอนนนฐี¹ และ ชีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย²

มหาวิทยาลัยนเรศวร^{1,2}

Sathaporn Sonnonthee¹ and Thirasak Uppamaiathichai²

Naresuan University^{1,2}

Corresponding Author, Email: binlnaborwa@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา และ 2) ตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ครอบคลุม 4 ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2567 จำนวน 105 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ซึ่งเน้นการสร้างตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการนิเทศ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของครูผู้สอนก่อนกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการนิเทศ ด้านการดำเนินการ เป็นการนิเทศตามแผนและปฏิทินที่กำหนด มีการมอบหมายภาระงานและกำกับติดตามการจัดการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการตรวจสอบติดตามมุ่งประเมินผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเปิดโอกาสให้ครูสะท้อนผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนา และด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเป็นการสรุปผล ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขเพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

* ได้รับบทความ: 6 เมษายน 2568; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2568

2. ผลการตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการดำเนินการ ด้านการปรับปรุงแก้ไข และด้านการตรวจสอบติดตาม ตามลำดับ

คำสำคัญ: แนวทางการนิเทศ; การนิเทศภายใน; การบริหารการศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the internal supervision guidelines of schools under the Phitsanulok Provincial Administrative Organization and 2) examine the internal supervision guidelines of schools under the Phitsanulok Provincial Administrative Organization. The research was conducted in two phases. Phase 1 involved studying the internal supervision guidelines through semi-structured interviews with five experts selected by purposive sampling. The interview instrument covered four dimensions, and the data were analyzed using content analysis. Phase 2 involved examining the internal supervision guidelines by collecting data from 105 school administrators and teachers working in schools under the Phitsanulok Provincial Administrative Organization during the 2024 academic year. A five-level rating scale questionnaire covering four dimensions was used, and the data were analyzed using mean and standard deviation.

The research findings revealed that:

1. The internal supervision guidelines of schools under the Phitsanulok Provincial Administrative Organization consisted of four dimensions: planning, implementation, monitoring and follow-up, and improvement and revision. The planning dimension emphasized raising awareness and understanding of the importance of supervision by utilizing educational information to analyze teachers' problems and needs prior to defining clear supervision objectives and goals. The implementation dimension focused on conducting supervision in accordance with established plans and schedules, including task assignment and supervision of internal supervision practices. The monitoring and follow-up dimension emphasized evaluation based on predetermined objectives and goals, allowing teachers to reflect on their development through knowledge sharing and

feedback. The improvement and revision dimension involved summarizing supervision outcomes, identifying problems and obstacles, and applying the findings to improve the internal supervision model.

2. The examination of the internal supervision guidelines indicated that the overall level was at the highest level. When considered by dimension, planning had the highest mean score, followed by implementation, improvement and revision, and monitoring and follow-up, respectively.

Keywords: Guidelines; Internal Supervision; Educational Administration

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนามนุษย์และการปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินควบคู่กัน โดยมีการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเป็นกลไกสำคัญ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดหลักการสำคัญว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการจัดการศึกษา โดยกระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การนิเทศการศึกษาถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยต้องตั้งอยู่บนหลักการทางวิชาการ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ดำเนินการอย่างเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็น และให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพและส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร และครูที่ได้รับมอบหมาย โดยอาศัยภาวะผู้นำในการสร้างความร่วมมือ การประสานงาน และการใช้ศักยภาพของบุคลากรอย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนางานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน หลักสูตร และมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน อุดมศักดิ์ สมบูรณ์กุล (2553) เสนอว่า รูปแบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย 7

องค์ประกอบ ได้แก่ บุคลากร การวางแผน ระบบข้อมูลสารสนเทศ เทคนิคการนิเทศ สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ และการสร้างเครือข่ายและการเผยแพร่การนิเทศ ขณะที่ เพิ่มพูน ร่มศรี (2558) ระบุว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาที่สำคัญ เนื่องจากการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาส ให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ร่วมมือกันปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การยกระดับ คุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

สำหรับโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษารายงานการประเมิน ตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566 พบว่า ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ ยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และทิศทางของการนิเทศ ส่งผลให้กระบวนการนิเทศ ขาดแนวทางที่แน่นอน ไม่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และการดำเนินงานไม่สอดคล้องกับความต้องการ ของครูผู้รับการนิเทศ ทำให้ครูไม่สามารถรับรู้ได้อย่างชัดเจนว่าควรปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองในด้านใด ส่งผลให้การนิเทศกลายเป็นเพียงการดำเนินงานตามขั้นตอนโดยขาดเป้าหมายที่ชัดเจน

นอกจากนี้ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของโรงเรียนในสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ระดับประเทศ อีกทั้งการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียน รู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ยังขาดความต่อเนื่องและความชัดเจน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้และการนิเทศภายในโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ซึ่งกระทบต่อคุณภาพการศึกษา ของผู้เรียนโดยรวม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดพิษณุโลกยังขาดประสิทธิภาพและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ประกอบกับความต้องการในการ พัฒนาของครูในแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการกำหนดแนวทาง การนิเทศภายในสถานศึกษา และตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดแนวทางที่มีความเหมาะสม ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนา คุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อกำหนดแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจสภาพ (Survey Research) ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาและการนิเทศการศึกษา จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1. ศึกษาในเทศก์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์ด้านการนิเทศไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 1 คน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาการบริหารสถานศึกษา และมีประสบการณ์ด้านการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน
3. ผู้บริหารสถานศึกษา วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารสถานศึกษา และมีประสบการณ์ด้านการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เกี่ยวกับแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1. การวางแผน 2. การดำเนินการ 3. การตรวจสอบติดตาม 4. การปรับปรุงแก้ไข

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในสถานศึกษา
2. กำหนดกรอบแนวคิดและประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
3. นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

4. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดย

1. ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. ประธานและนัดหมายผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามกำหนด ระหว่างวันที่ 6-31 มกราคม พ.ศ. 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2567 จำนวน 105 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย

1. โรงเรียนศรีอินทราทิตย์พิทยาคม จำนวน 42 คน
2. โรงเรียนบางกลางท่าวพิทยาคม จำนวน 17 คน
3. โรงเรียนกีฬาส่งการปกครองส่วนจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 46 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 การตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา 4 ด้าน ใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดโครงสร้างแบบสอบถามตามองค์ประกอบการนิเทศภายใน 4 ด้าน
3. เสนอแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความชัดเจน
4. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
5. วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.50-1.00
6. ทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน
7. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ

0.98

8. ปรับปรุงและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 105 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้

1. ค่าความถี่และค่าร้อยละ สำหรับข้อมูลสถานภาพ

2. ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสะท้อนว่า แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาควรครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบติดตาม และการปรับปรุงแก้ไข โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน ควรสร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการนิเทศ โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลสารสนเทศเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูก่อน จากนั้นกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายการนิเทศอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนการนิเทศและปฏิทินการนิเทศที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและครู ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูผ่านกระบวนการนิเทศที่หลากหลาย เช่น การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) การนิเทศโดยพี่เลี้ยง (Mentoring) และการชี้แนะ (Coaching) รวมทั้งการขับเคลื่อนกิจกรรม PLC เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน อาจเชิญวิทยากรภายนอกเพื่อเสริมประสบการณ์ และควรกำหนดเกณฑ์ประเมินผลการนิเทศ ตลอดจนจัดทำโครงการและขออนุมัติงบประมาณเพื่อสนับสนุนการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านการดำเนินการ ควรเริ่มจากการประชุมทบทวนจุดมุ่งหมายการนิเทศและสร้างความเข้าใจร่วมกัน จากนั้นดำเนินการนิเทศตามแผนและปฏิทินที่กำหนด โดยมีคำสั่งและการมอบหมายภาระงานอย่างชัดเจน ใช้กระบวนการนิเทศที่หลากหลาย เช่น PMC Model การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในกลุ่มสาระ การนิเทศโดยพี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์ การนิเทศโดยผู้บริหาร รวมถึงการสังเกตชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลการสอน ตลอดจนการลงพื้นที่ของคณะนิเทศเพื่อกำกับ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา

1.3 ด้านการตรวจสอบติดตาม ควรติดตามและประเมินผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด โดยเปิดโอกาสให้ครูสะท้อนผลการพัฒนาผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนและแนวปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ของครู วิเคราะห์แนวทางการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคจากข้อเสนอแนะของครู เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงการนิเทศ โดยคณะกรรมการนิเทศควรรายงานผลการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ

1.4 ด้านการปรับปรุงแก้ไข ควรจัดประชุมสรุปผลกระบวนการนิเทศ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบการนิเทศภายในของสถานศึกษา รวมทั้งรายงานผลการประเมินของผู้รับการนิเทศ เปิดพื้นที่ให้ครูร่วมกันสะท้อนคิด วิเคราะห์ และกำหนดแนวทางพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ทำให้การนิเทศมีความต่อเนื่องและตอบสนองต่อความต้องการของครูได้อย่างแท้จริง

2. ผลการตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก

ผลการตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการดำเนินการ และด้านการปรับปรุงแก้ไข ตามลำดับ ส่วน ด้านการตรวจสอบติดตามมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อย่างไรก็ตามยังคงอยู่ในระดับมากที่สุด

2.1 ด้านการวางแผน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนการนิเทศให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของสถานศึกษา และผู้บริหารกำหนดเป้าหมายการนิเทศอย่างชัดเจน รองลงมาคือ การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานนิเทศและมอบหมายงานให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดทำคู่มือการนิเทศภายในให้สอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ทั้งนี้ยังอยู่ในระดับมากที่สุด)

2.2 ด้านการดำเนินการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ ผู้บริหารแบ่งหน้าที่ภาระงานและจัดทำคำสั่งในการนิเทศ และการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการนิเทศภายใน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการนิเทศเพื่อนำไปปรับปรุงการสอน ซึ่งอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านการตรวจสอบติดตาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ ผู้บริหารกำกับ ติดตาม และประเมินผลการนิเทศตามแผนตลอดปีการศึกษา และ คณะกรรมการนิเทศสังเกตการเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนและวิเคราะห์แนวทางที่มีประสิทธิภาพจากการนิเทศ

ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ คณะกรรมการนิเทศรวบรวมปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการนิเทศ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

2.4 ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ คณะกรรมการนิเทศวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหา และผู้บริหารประชุมคณะครูเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ การทบทวนปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศตลอดปีการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การสรุปผลการนิเทศและนำเสนอเพื่อให้ครูร่วมกันสะท้อนคิดและวิเคราะห์แนวทางพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้เป็น 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) แนวทางการนิเทศภายในจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ (2) ผลการตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในจากผู้บริหารและครูผู้สอน ดังนี้

1. ผลการศึกษานโยบายการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก

1.1 ด้านการวางแผน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางด้านการวางแผนควรเริ่มจากการสร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการนิเทศ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ก่อนกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการนิเทศอย่างชัดเจน แล้วจึงจัดทำแผนการนิเทศและปฏิทินการนิเทศให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของครู ทั้งนี้ แนวทางที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ใช้รูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย เช่น การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศโดยพี่เลี้ยง และการชี้แนะ รวมถึงการขับเคลื่อน PLC เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน สะท้อนให้เห็นว่าการวางแผนที่มีประสิทธิภาพมิได้เป็นเพียงการกำหนดกิจกรรม แต่เป็นการออกแบบระบบสนับสนุนการพัฒนาครูแบบมีส่วนร่วมและต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ จิตมา วรณศรี (2557 : 113–114) ที่ระบุว่า การวางแผนการนิเทศควรเป็นการร่วมกันกำหนดแนวทาง วิธีการ และเทคนิคให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของครู ตลอดจนจัดทำปฏิทินการนิเทศ มอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน และเตรียมเครื่องมือสำหรับการนิเทศ เช่น แบบสังเกตและแบบประเมิน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จินทราน์ อุปาทัง (2551) ที่พบว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานนิเทศภายในอย่างมีคุณภาพมีการกำหนดนโยบาย เตรียมบุคลากร วางแผน จัดทำโครงการ เตรียมเครื่องมือ และมีการประเมินผลและสรุปผลครบถ้วน รวมทั้งสอดคล้องกับงานของ กำพล วิลาลัย (2549) ที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนที่มีการดำเนินงานนิเทศภายในที่เข้มแข็งจะมีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เตรียมงบประมาณ เครื่องมือ กำหนดช่วงเวลา และดำเนินการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ

1.2 ด้านการดำเนินการ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการนิเทศควรเริ่มจากการประชุม ทบทวนจุดมุ่งหมายการนิเทศเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน จากนั้นดำเนินการตามแผนและปฏิทินที่กำหนด อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีคำสั่งและการมอบหมายภาระงานชัดเจน พร้อมทั้งใช้กระบวนการนิเทศที่ หลากหลาย เช่น PMC Model การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศโดยพี่เลี้ยง การนิเทศโดยผู้บริหาร การสังเกตชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลการสอน รวมถึงการลงพื้นที่ของกลุ่ม งานนิเทศเพื่อกำกับติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานในโรงเรียน สอดคล้องกับ หน่วยงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526 : 134) ที่อธิบายว่าการดำเนินการตามแผน เป็นการนำเครื่องมือและกิจกรรมที่เตรียมไว้ไปใช้ตามโครงการ และต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ ในการพัฒนาต่อเนื่อง อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิตติมา ปรีดีดิลก (2532 : 227) ที่เน้นว่าการดำเนิน การนิเทศเกี่ยวข้องกับการคัดสรรบุคคล การจูงใจ การให้คำแนะนำ ส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาวัตถุกรรมใหม่ ๆ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุฬารักษ์ โคตรจักร (2563) ที่เสนอว่าการดำเนินการ นิเทศที่มีประสิทธิภาพควรมีการประชุมอบรม จัดทำสื่อและเครื่องมือ รวมถึงสร้างความเข้าใจในการใช้สื่อ เครื่องมือ และเทคโนโลยีในการนิเทศแก่บุคลากร

1.3 ด้านการตรวจสอบติดตาม ผลการวิจัยพบว่า การตรวจสอบติดตามควรมุ่งติดตามและ ประเมินผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด โดยให้ครูสะท้อนผลการพัฒนาผ่านการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน วิเคราะห์แนวทางนิเทศที่มีประสิทธิภาพ และ รวบรวมปัญหาอุปสรรคจากข้อเสนอแนะของครู เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแนวทางการนิเทศ พร้อมทั้งมีการรายงานผลการนิเทศอย่างเป็นระบบของคณะกรรมการนิเทศประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับ วรณพิศา พุกษมาศ (2553 : 30-43) ที่เสนอว่า การตรวจสอบควรมีการชี้แจงบทบาทผู้รับผิดชอบ กำหนดกิจกรรม นิเทศ กำกับติดตาม และสร้างขวัญกำลังใจ โดยการประเมินควรเน้น “พัฒนา” มากกว่า “จับผิด” และใช้การเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ทำได้จริงเพื่อกำหนดแนวทางปรับปรุง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูติมา คุณมา (2556) ที่พบว่าการประเมินผลการนิเทศควร สรุปลงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบทุกครั้งเพื่อนำไปปรับปรุง และใช้ผลประเมินเป็นข้อมูลในการวางแผนครั้งต่อไป รวมทั้งสอดคล้องกับ จุฬารักษ์ โคตรจักร (2563) ที่เสนอให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน เพื่อให้การติดตาม ประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1.4 ด้านการปรับปรุงแก้ไข ผลการวิจัยพบว่า การปรับปรุงแก้ไขควรดำเนินการผ่านการ ประชุมสรุปผลกระบวนการนิเทศ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบ การนิเทศภายในของสถานศึกษา อีกทั้งควรมีการรายงานผลการประเมินของผู้รับการนิเทศ เปิดโอกาส ให้ครูร่วมกันสะท้อนคิดและวิเคราะห์แนวทางพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบยั่งยืน ทำให้ การนิเทศมีความต่อเนื่องและตอบโจทย์การพัฒนาครู สอดคล้องกับ ชารี มณีศรี (2538 : 203-205)

ที่ระบุว่า การประชุมสรุปผลช่วยให้คณะผู้นิเทศได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระบุปัญหาอุปสรรค ซึ่งเป็นสารสนเทศสำคัญในการกำหนดแนวทางปรับปรุงการนิเทศครั้งถัดไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กนกกร ฉัตรศิริเลิศ (2546 : 60-67) ที่เน้นว่าควรประเมินผลก่อน ระหว่าง และหลังดำเนินการ รวมทั้งสรุปรายงานเป็นหลักฐาน และนำผลสรุปไปใช้แก้ไขพัฒนา พร้อมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน และสอดคล้องกับ กำพล วิลาวัลย์ (2549 : 131) ที่เสนอว่าการรายงานสรุปผลการนิเทศในรูปแบบเป็นหลักฐานสำคัญสำหรับการนำไปพัฒนาในครั้งต่อไป

2. ผลการตรวจสอบแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการดำเนินการ และด้านการปรับปรุงแก้ไข ขณะที่ด้านการตรวจสอบติดตามมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (แต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุด) ผลดังกล่าวสะท้อนว่าการนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกมีการให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางเป้าหมาย และการจัดระบบการดำเนินงานค่อนข้างเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม “มิติการใช้ข้อมูลจากการติดตามประเมินผลเพื่อการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ” อาจยังมีช่องว่างบางประการ จึงทำให้ด้านการตรวจสอบติดตามมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น แม้อยู่ในระดับสูงโดยรวม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า (1) ด้านการวางแผน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉันทธรณ์ มายูร และธดา สิทธิธาดา (2567) ที่รายงานว่ากระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษามีประสิทธิผลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการวางแผน (2) ด้านการดำเนินการ สอดคล้องกับ ปัสสาวะโท (2567) ที่พบว่าการดำเนินงานนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับสุรศักดิ์ ปาเฮ (2555) ที่มองว่าการนิเทศภายในเป็นกระบวนการนิเทศโดยบุคลากรของโรงเรียนที่อาศัยปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน (3) ด้านการตรวจสอบติดตาม สอดคล้องกับ ชูตินันท์ ก้อนทอง (2564: บทคัดย่อ) ที่พบว่าสภาพการนิเทศและแนวทางการนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนความสำคัญของกระบวนการติดตามประเมินผลในระบบนิเทศ (4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับ ทศกร โนชัย (2559) ที่พบว่าสภาพที่คาดหวังของการดำเนินงานนิเทศภายในอยู่ในระดับมากที่สุด และมีข้อเสนอแนะให้ใช้ผลประเมินเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนและปรับปรุงการนิเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำผลการวิจัยไปปรับใช้กับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างและสามารถเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ได้

1.2 ควรมีการติดตามผลหลังจากนำวิจัยไปใช้ เพื่อประเมินประสิทธิผลและหาแนวทางปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

1.3 กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก นำแนวทางการนิเทศภายในไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับ การนิเทศภายในสถานศึกษาในสังกัด

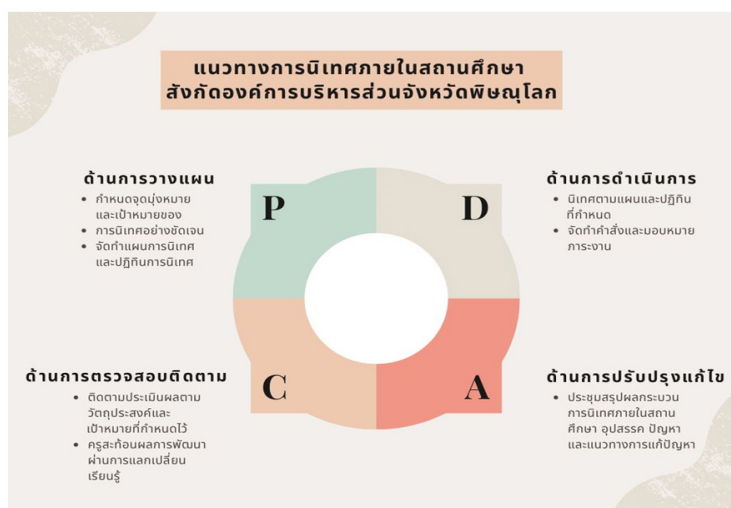
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 รูปแบบการนิเทศภายในมีหลายรูปแบบขึ้นกับแต่ละสถานศึกษาจะยึดเป็นแนวทางเพื่อนำรูปแบบการนิเทศภายในมาใช้ในสถานศึกษาขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น หรือขยายพื้นที่การวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถสรุปผลในบริบทที่กว้างขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

สถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกจะได้รับแนวทางหรือรูปแบบในการนิเทศภายในที่มีความชัดเจนและเป็นระบบ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: CURSUA.
- กนกกร ฉัตรหิรัญเลิศ. (2546). การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนในกรุงเทพมหานครที่ได้
รับรองมาตรฐานการศึกษา จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.
(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิจจา บานชื่น. (2559). หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- กิตติมา ปรีดีดีล. (2532). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- กำพล วิลาลัย. (2549). การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอ
หนึ่งโรงเรียนในฝัน. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรองทอง จิระเดชากุล. (2550). คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- จิตติมา วรณศรี. (2557). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- จิณห์ธัญ อนุพาหัง. (2551). การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนที่ได้รับรองมาตรฐาน
การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬารักษ์ โคตรจักร. (2563). กระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนภัทรญาณวิทยา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- ชาลี มณีศรี. (2538). การนิเทศการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- ชาญชัย อาจิณสมาจาร. (2547). การนิเทศการศึกษา. กรุงเทพฯ: เคแอนด์พีบุ๊ค.
- ชุติมา คุณมา. (2556). การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม
ศึกษาอำนาจเจริญ. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- ณัด เดชทรัพย์. (2550). การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม
จังหวัดสุโขทัย ตามหลักธรรมาภิบาล. (ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ทัตกร โนชัย. (2559). การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนวังสมบูรณ์วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.

- บันลือ พฤกษ์วัน. (2535). การนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประภาพรรณ รักเสียง. (2556). หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- ปรีชา นิพนธ์พิทยา. (2537). มิติใหม่การนิเทศการศึกษากับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สมาคมศึกษานิเทศก์แห่งประเทศไทย.
- รัชณี ขาวพระไพร. (2539). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2553). การนิเทศการสอน. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณพิศา พฤกษมาศ. (2553). การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- วันชัย มีชาติ. (2552). การบริหารองค์การ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงัด อุทรานันท์. (2528). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เซ็นเตอร์พับลิเคชันศิลปากร.
- สธิพร เชาว์นชัย. (2567). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. พิษณุโลก: การพิมพ์ดอกท้อ.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2555). การศึกษาไทยกับประชาคมอาเซียน: ศักยภาพและความพร้อมเชิงระบบ. แพร์: เมืองแพร์การพิมพ์.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2551). การบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อธิภัทร มีแสงเพชร. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะผู้บริหารสถานศึกษา ยุคไทยแลนด์ 4.0 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานศึกษาธิการภาค 1. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Fayol, H. (1949). General and industrial management. London: Sir Isaac Pitman & Sons.